

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

5. Посібник із розслідування воєнних злочинів: що є законним під час війни? – Інститут Розвитку Регіональної Преси (ІРРП). URL: irrp.org.ua

6. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: <https://www.icc-cpi.int/resourcelibrary/official-journal/rome-statute.aspx>

7. Міжнародний кримінальний суд у механізмі захисту міжнародних стандартів прав людини. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/fc28461b-518a-4162-93db-50de3edfbadd>

Ключові слова: МКС, принципи, відповідальність, міжнародний трибунал, міжнародне право, національне право, військові злочини.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Федорова Тетяна Сергіївна.

Гребенюк Марія Іванівна

здобувачка 1-го курсу магістратури

факультету адвокатури та антикорупційної діяльності

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Чітке розуміння правового статусу учасників збройних конфліктів є необхідною умовою для дотримання міжнародного гуманітарного права. Це дозволяє встановити межі допустимих дій під час війни та забезпечити захист прав як військовослужбовців, так і цивільних осіб. Такий підхід сприяє гуманізації збройних конфліктів та мінімізації страждань цивільного населення.

Міжнародне гуманітарне право поділяє усіх осіб, які беруть участь у збройних конфліктах, на дві основні категорії: учасників та неучасників. При

цьому, цей поділ здійснюється залежно від характеру конфлікту – міжнародного чи неміжнародного [1].

Учасниками збройних конфліктів є як державні, так і недержавні структури, які безпосередньо залучені до військових зіткнень. До них належать різноманітні формування, включаючи держави, міжнародні організації, недержавні воєнні формування або ж терористичні організації.

Неучасники збройних конфліктів – це особи або групи осіб, які не беруть безпосередню участь у збройних зіткненнях. Вони можуть бути цивільними особами, військовополоненими, медичним персоналом і тд [1].

З огляду на вищезазначене можна класифікувати учасників збройного конфлікту за певними критеріями. Наприклад, з огляду на їхній статус, можна виділити держави, міжнародні організації та недержавні утворення. Залежно від рівня залученості до бойових дій, учасники поділяються на активних та потенційних. Крім того, важливим аспектом є відповідність дій учасників нормам міжнародного гуманітарного права і відповідно до цього критерію можна виділити законних та незаконних учасників.

До категорії законних учасників збройних конфліктів належать комбатанти. Це окрема група осіб, які мають право брати участь у міжнародних збройних конфліктах. Їхній особливий статус визначає конкретні права та обов'язки під час ведення бойових дій [1].

Аналізуючи Женевські конвенції та додаткові протоколи, можна визначити ключові характеристики комбатанта. Згідно з Додатковим протоколом I, комбатантом вважається особа, яка є членом збройних сил сторони, що бере участь у конфлікті. Отже, основною ознакою комбатанта є його належність до збройних сил [1, 5].

Учасники збройних конфліктів володіють особливим набором прав та обов'язків. Вони мають право на застосування зброї в рамках збройного протистояння та на захист своїх прав. Разом з тим, комбатанти зобов'язані дотримуватися встановлених міжнародним гуманітарним правом норм та правил ведення війни. Зокрема, вони повинні чітко відрізняти себе від цивільного

населення за допомогою спеціальних знаків, емблем, прапорів або стрічок. Виконання цього обов'язку є вкрай важливим для того, щоб їх можна було ідентифікувати як комбатантів, а не цивільних осіб [1, 5].

Варто зауважити, що комбатанти не несуть кримінальної відповідальності за участь у законних бойових діях, навіть якщо ці дії в мирний час вважалися б злочином. Однак, вони несуть відповідальність за порушення законів і звичаїв війни, встановлених міжнародним гуманітарним правом.

Окрім цього досить важливим є те, що комбатанти, які потрапляють в полон набувають статусу військовополонених. Це означає, що вони мають право на гуманне поводження, харчування, медичну допомогу, зв'язок з родиною тощо [2].

До категорії військовополонених належать не лише регулярні війська (комбатанти), а й інші особи, які брали участь у бойових діях або підтримували збройні сили, за умови дотримання ними вимог міжнародного гуманітарного права щодо носіння розрізнявальних знаків, відкритого носіння зброї та інших правил ведення війни [1, 3].

Поняття «незаконний комбатант» є скоріше теоретичним конструктом, який застосовується до осіб, які беруть участь у бойових діях, але не відповідають критеріям для надання їм статусу комбатанта або військовополоненого.

До даної категорії належать шпигуни, найманці, цивільні особи, що беруть безпосередню участь у воєнних діях. Шпигуном вважається особа, яка шляхом обману таємно збирає інформацію, перебуваючи на території, контрольованій протилежною стороною, з метою передачі такої інформації супротивнику. Вони, як правило, діють під прикриттям і не носять чіткої військової форми. Найманцем, у свою чергу, є особа, яка спеціально завербована для участі у бойових діях за винагороду, але безпосередньо не пов'язана з регулярною армією. Шпигуни та найманці є особливою категорією осіб, які хоч і беруть участь у збройних конфліктах, але не мають права на статус військовополоненого. Це пов'язано з тим, що їхні дії виходять за межі дозволених міжнародним гуманітарним правом дій комбатантів. Тобто, при захопленні в полон вони не користуються «привілеями» даного статусу [4].

Міжнародне гуманітарне право надає особливий захист особам, які не є учасниками збройних конфліктів. Цей захист поширюється як на цивільне населення загалом, так і на окремі категорії осіб, такі як медики, релігійні діячі та гуманітарні працівники. Правові основи такого захисту містяться в Женевських конвенціях та додаткових протоколах. Неучасники збройних конфліктів у свою чергу поділяються на некомбатантів та підзахисних осіб [3, 6].

До некомбатантів належать особи, що входять до складу збройних сил сторони конфлікту, але участі у воєнних діях не беруть – це духовний і медичний персонал. Вони надають медичну допомогу пораненим та хворим, а також здійснюють духовну і моральну підтримку військовослужбовців.

До іншої ж категорії осіб, які підлягають особливому захисту під час збройних конфліктів відповідно до Женевських конвенцій, належать також поранені та хворі, особи, які зазнали корабельної аварії, військовополонені, цивільне населення, зокрема журналісти, парламентарії, працівники гуманітарних організацій та особи, що займаються охороною культурних цінностей. Ця категорія визначається міжнародним правом як «підзахисні» особи [1].

Правовий статус цієї категорії осіб визначається насамперед тим, що воюючі сторони зобов'язані не тільки не нападати на них, але й несуть обов'язок захищати дану категорію. Норми міжнародного права встановлюють декілька принципів такого захисту: окупуюча держава зобов'язана забезпечувати порядок і захищати їх на окупованій території, а ті, хто потрапили під владу противника, мають право на гуманне поводження, включаючи право на життя, недоторканність особи, медичну допомогу та гуманітарну допомогу [3, 5].

З огляду на викладені норми міжнародного гуманітарного права, можна констатувати, що особи, які не беруть безпосередньої участі у бойових діях, мають право на захист від будь-яких форм насильства. Це означає, що їхнє життя, здоров'я та майно мають бути захищені. Такий підхід є фундаментальним принципом міжнародного гуманітарного права, спрямованим на зменшення страждань цивільного населення під час збройних конфліктів та сприяння встановленню миру. Дотримання цих норм усіма сторонами конфлікту є

ключовою умовою ефективного захисту як комбатантів, так і цивільних осіб. Саме тому визначення точного правового статусу осіб, які беруть участь у бойових діях, є ключовим для забезпечення їхніх прав та гарантування гуманного поводження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міжнародне гуманітарне право : навчально-методичний посібник / за ред. О. В. Бігняка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 136 с.
2. Конвенція про поводження з військовополоненими 1949 року (Женевська конвенція III 1949 року). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року (Женевська конвенція IV 1949 року). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
4. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців від 04.12.1989 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_103#Text
5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977 р. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://goo.gl/WjGDUL>.
6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 08.06.1977 р. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

Ключові слова: міжнародне гуманітарне право, цивільне населення, збройний конфлікт.

Науковий керівник: асистент кафедри міжнародного та європейського Національного університету «Одеська юридична академія» Бугаєць Альона Сергіївна.

МІЖНАРОДНЕ МІГРАЦІЙНЕ ПРАВО В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ.....	216
Batsalai Iryna	
PECULIARITIES OF REGULATION OF MIGRATION PROCESSES IN THE EUROPEAN UNION.....	219
СЕКЦІЯ № 6. МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО.....	224
Александрова Наталія Сергіївна	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА.....	224
Бабійчук Анастасія Андріївна	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ: МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ.....	230
Гребенюк Марія Іванівна	
ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА.....	235
Дмитренко Ольга Олексіївна	
ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ЩОДО ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ: УКРАЇНА ТА РФ.....	240
Єрофєєва Ольга Сергіївна	
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ.....	243
Костюк Дарія Сергіївна	
МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО: ВИКЛИКИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	247
Куліченко Аліна Василівна	
ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ.....	250
Миколук Софія Ігорівна	
ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	255
Петровський Володимир Володимирович	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	258
Савченко Маргарита Олегівна	
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	263
Себова Юлія Миколаївна	